Mihai Eminescu, între elite și vulg

Din saloanele protipendadei, poeziile lui Eminescu ajung în repertoriul interpreţilor de serenade şi romanţe

DAN TOMA DULCIU

Motto: ” *Sunt în opera de maturitate a lui Eminescu câteva poezii pe care, prin forma și conținutul lor, e nimerit să le numim romanțe.” G. Călinescu*

În acest studiu ne-am propus să deslușim modalitățile prin care Mihai Eminescu și-a dobândit notorietatea în sânul elitelor intelectuale ale epocii, în paralel cu procesul de receptare a personalității sale în mediile mai puțin cultivate, a oamenilor simpli, care nu citeau editorialele fulminante ale ziaristului, publicate în jurnalul conservator*”Timpul”* și nici nu cumpărau edițiile de poezii, costisitoare ca preț, tipărite de Socec.

Percepția diferențiată a personalității lui Eminescu o vom analiza într-un sistem referențial tridimensional (nivel de instruire, timp, spațiu), subliniind câteva particularități semnificative.

Este de la sine înțeles că notorietatea unui scriitor crește odată cu scurgerea timpului. Ceea ce este caracteristic în cazul unora este faptul că acestora le-au fost recunoscute valoarea și potențialul creativ încă de la debut (Iulia Hașdeu, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și, desigur, Mihai Eminescu), în timp ce, în cazul altora, talentul, valoarea acestora, s-au cristalizat în conștiința criticii sau a cititorilor după trecerea unui interval de timp.

Cu alte cuvinte, geniul unui creator nu cunoaște și nu se supune unui algoritm de creștere a liniară a notorietății, direct proporțional cu trecerea timpului, această constatare operând doar în existența socială a oamenilor banali, în a căror viață se verifică pe deplin relația matematică a dependenței unui fenomen de factorul timp.

În acest fel, dacă lui Eminescu i-au fost necesari doar un deceniu și jumătate pentru a crea un univers de gândire, urmașilor săi le-au trebuit de zece ori mai mult ca să editeze măcar opera, necum să o cunoască în intimitatea ei.

În ceea ce privește al doilea element de referință și anume spațiul, observăm cu uimire că notorietatea lui Eminscu a stat, de la început, sub semnul extraneității. Se formează din punct de vedere intelectual în instituții de învățământ din străinătate (Cernăuți, Viena, Berlin), debutează ca poet, ca jurnalist, în reviste având redacțiile într-un oraș al Imperiului Austro-Maghiar, dar nucleul de simțire pur românească va rămâne în permanență nealterat.

Este prezent pentru prima oară într-un volum de poezie în Germania, și în mod simetric, prima sa carte de poezie este editată la București, în vreme ce Eminescu se afla la Viena (1883). Cea mai valoroasă creație eminesciană, ”*Luceafărul*” este tipărită, de asemenea, la Viena.

Cunoașterea și acceptarea sa de către elitele vremii a fost rezultatul unui proces anevoios. Să nu uităm că, în 1866, când numele său este lansat într-o revistă de cultură, ”*Familia*”, nu existau nici Academia Română, nici Biblioteca Academiei, nici reviste literare de prestigiu în Țara Românească.

Până în 1877, Eminescu era un cvasinecunocut în mediile culturale de la București, încât este salutar demersul unor reviste cu răspândire în Transilvania *”Familia”, ”Albina*”[1], *”Federațiunea”*[2] dar și al altor publicații precum: *Amicul Familiei* (Gherla,1881), *Almanahul Societății Academice „România jună”* (Viena, care publică în luna aprilie 1883 poemul **Luceafărul),** de a face cunoscute contribuțiile literare ale Luceafărului în arealul locuit de nația română, gest însă insuficient, dacă ținem cont de reproșul cititorilor de peste munți, care afirmau, la numai patru ani de la moartea poetului, în 1893, că sunt

[1] În anul 1870, pe când era student la Viena, Eminescu debutează în presă cu un articol, intitulat *”O scriere critică”*, trimis ziarului ”*Albina*” din Pesta, publicat în numerele din 7/19 și 9/21 din ianuarie 1870.
[2] În primăvara anului 1870, M.Eminescu trimite unui alt ziar românesc, *”Federațiunea*”, ce apărea tot la Pesta, primele articole cu caracter politic: ”*Să facem un congres”*, **”***În unire e tăria”* **și** ”*Echilibrul*”**.**

mâhniți de absența cărților lui Eminescu, reclamând mai ales prețul lor prohibitiv[3].

Presa din București, cu excepția ziarelor cu care polemiza, își îndreaptă abia târziu atenția spre Eminescu: ”*Epoca”* (aici se publică, în ianuarie 1886, **Scrisoarea V**), „*Albumul literar” al Asociaţiei studenţeşti Unirea* (în care apare poezia **Nu mă înţelegi**; mart. 1886), ”*România liberă”* (**La steaua**; oct. 1886; mart.1888) şi ”*Fântâna Blanduziei* (începând cu 1888, numele lui Eminescu apare ca membru fondator, la seria a II-a, publicând și articolele de fond). Sporadic numele lui Eminescu apare în ”*Contemporanul”* (Iaşi), *Orientul.*

După moartea lui M. Eminescu (1889) începe să crească nu numai intresul conaționalilor asupra operei sale, dar mai ales al străinătății, care începe să tradusă masiv din creația sa.[4]

În aceste condiții, este de interes să înțelegem cum a fost perceput Eminescu, în timpul scurtei sale vieți creatoare, cum a fost apreciat, într-un cuvânt, cunoscut de români, în mod special de persoanele ce nu frecventau saloanele literare și nu erau abonați ai revistelor de cultură sau ziarelor politice.

[3] Ziarul ”*Foaia Poporului”* din Sibiu saluta inițiativa Fraților Șaraga, din Iași, de a tipări lucrările lui Eminescu la prețuri rezonabile (45 creițari adică 1 leu), înlocuind ”*prețurile cele grozave de mari de până aci*”: *”Este aceasta o veste îmbucurătoare mai ales pentru noi, Românii din Ardeal și Țara-Ungurească, care suntem foarte subțirei la pungă, și din pricina aceasta abia știm noi atâta că avem un poet mare ca Eminescu, dar cartea lui nici nu i-am văzut-o, decum să o fi citit !”*

[4] *”Rhapsodies Roumaines*”, vol. 1: ”*Bel-Enfant de la larme*” (Paris: Semeur, Revue littéraire et artistique, 1890), ”*Deutsche Uebertragungen aus den auserleseneren des Dichtungen verstorbenen rumaenischen Poeten…*”/ von Em. Grigorovitza (Bucureşti, 1892), ”*Quelques poesies*” (Geneve-Paris, 1892)etc

ALBINA.

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

FEDERATIUNEA

Publicațiile din Transilvania care au tipărit operele lui Eminescu

Mai cunoscut în Germania decât în România ?

Titlul de mai sus pare un paradox dar, la o privire mai profundă, observăm că Eminescu întrunea o condiție esențială pentru ca o asemenea constatare să fie în concordanță cu adevărul: afinitatea poetului cu limba germană, cu specificul culturii germane, s-a produs de timpuriu, încă din fragedă copilărie, având în vedere că fusese trimis de către părinți, ca și frații săi, să învețe la Liceul German din Cernăuți.

Nu întâmplător, G. Bogdan-Duică observa cu mirare că Eminescu, încă din copilărie, adică din casa părintească, a fost ” *un bilingv, vorbind românește și nemțește*”, mai mult chiar, la ”*școlile din Cernăuți”* având ”*alăturea literatura în forme seducătoare*”. [5]

S-a vorbit mult despre influența avută de profesorul Aron Pumnul asupra lui Eminescu dar foarte puțin despre un alt mentor, *Ernest Rudolf Neubauer,* un profesor german, de la același liceu. Iată cum îl descrie D. Popovici în cursul despre Eminescu, ținut în anul 1947/1948 la Universitatea din Cluj:

” *Despre Neubauer a scris Alfred Klug un studiu publicat la Cernăuţi, în 1933. El a predat la liceul bucovinean istoria şi a fost unul dintre puţinii profesori care au văzut în Eminescu şi altceva decât un vagabond de mare clasă. Aprecierea lui faţă de poet mergea atât de departe, încât uneori renunţa să-şi explice lecţiile în continuare şi punea pe Eminescu să face lucrul acesta. Dar Neubauer n-a predat la Cernăuţi numai istoria, ci şi estetică şi literatura germană şi a transmis elevului său român marea admiraţie pe care el însuşi o avea faţă de opera lui Schiller. Pe deasupra, profesorul german era el însuşi poet şi un cercetător plin de admiraţie al lucrurilor româneşti din Bucovina. Nu poate surprinde în cazul acesta că, în ordine literară, influenţa lui asupra lui*

[5] G. Bogdan-Duică, *Mihai Eminescu Poezii, Introducere* , Bucureşti 1924.

Eminescu a fost mai puternică decât aceea pe care o putea exercita profesorul Aron Pumnul. Dragostea de neam o învăţa poetul de la acesta din urmă, dar pentru orientarea în literatură cel dintâi era inconstestabil cu mult mai bine înzestrat." [6]

Existând aceste premize și ținând cont de respectarea standardelor de nivel academic, în munca de cercetare științifică, cunoscute de Eminescu în timpul studiilor de la Viena și Berlin, nu i-a fost dificil acestuia să trimită articole privind România, de înaltă acuratețe metodologică, claritate și obiectivitate, cerute de redactorii celebrului *Lexicon enciclopedic german* (*F.A. Brockhaus,* ediția a X-a)[7]. Contribuțiile notabile ale lui Eminescu au fost publicate în această lucrare enciclopedică de referință, începând cu vol. 3 până la vol. 10 (1875-1878).

Editura Brockhaus, fondată în 1805, a publicat articole de interes general din domeniul istoriei, literaturii, filosofiei, ca și alte lucrări de referință, cum ar fi, de exemplu, opera lui Arthur Schopenhauer.

La sfârșitul secolulului al XIX-lea, editura Brockhaus a finalizat cea mai mare și mai complexă lucrare enciclopedică germană, având nu mai puțin de 167 de volume.[8]

Este demn de menționat faptul că încă doi cărturari români, A.D. Xenopol și T. Maiorescu, și-au adus contribuția la conținutul ediției a X-a a acestui Lexicon Enciclopedic German.

---

[6] D. Popovici, *Poezia lui Eminescu*, Editura Tineretului, *Colecția Lyceum*, București, 1969

[7] *Conversations-Lexikon. Allgemeine deutsche Real-Encyklopädie*, Leipzig 1875–1879, 15 Bände

[8] *Der Allgemeine Encyclopädie Wissenschaften und Künste* (Enciclopedia Generală a Artelor și Ştiinţelor)

F. A. Brockhaus (1772-1823)

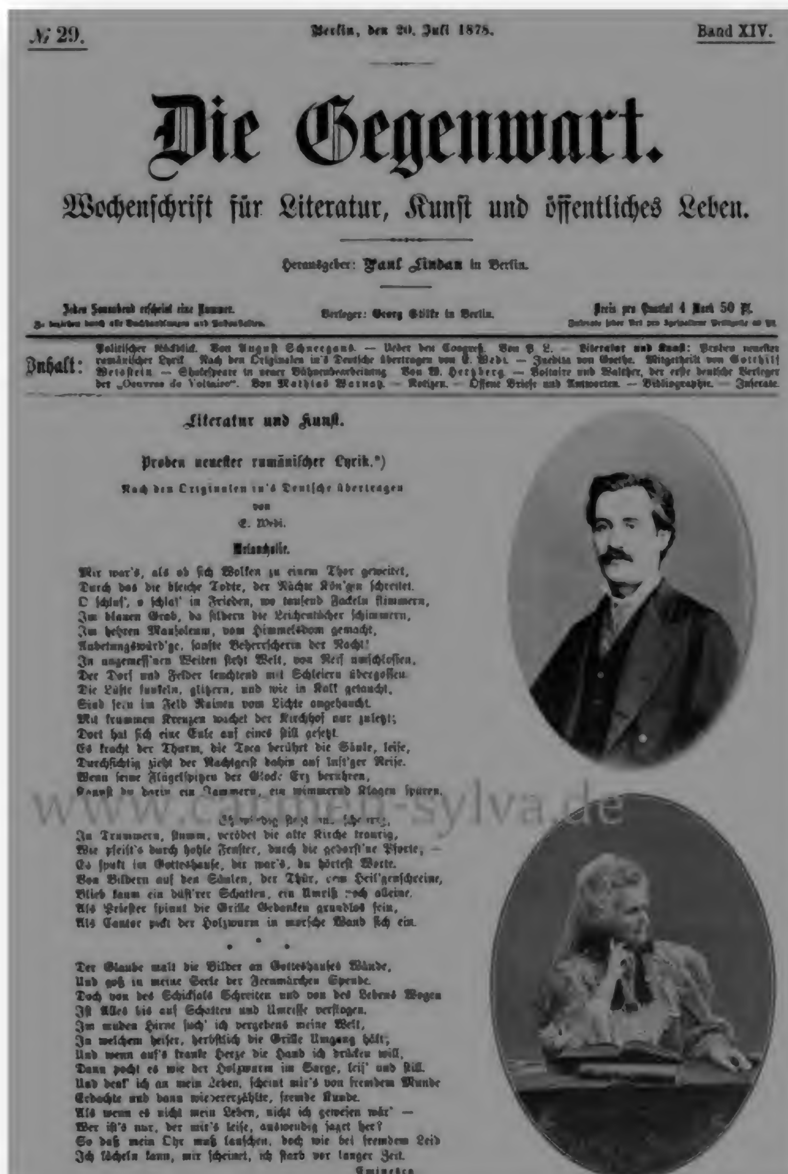
Din motive ce țin de normele redacționale de editare, articolele nu poartă semnătura lui Eminescu, încât există anumite dubii privind paternitatea acestora. Însă, în legătură cu alte articole,cercetătorii au stabilit că ele pot fi atribuite cu certitudine lui Eminescu*: Bârlad, Dimitrie Bolintineanu, Botoşani, Brăila, Ion*

Brătianu, Bucureşti, Mihail Kogălniceanu, Al. I. Cuza, Iaşi, Carol I, Craiova, Titu Maiorescu, Petru Mavrogheni, Moldova şi *Constantin Neguzzi.*

În schimb, titlurile de mai jos au paternitate incertă: *Basarabia, Bucovina, Hotin, Cernavodă, Dacia, Decebal, Dobrogea, Fanarioţii, Hârşova, Cantacuzinii, Pavel Kiseleff, Maramureş şi Mavrocordaţii*.

Cooptarea lui Eminescu în colectivul de redactare al acestei importante opere lexicografice dovedește notorietatea de care se bucura acesta, recunoașterea calităților sale de cărturar cu temeinice cunoştințe enciclopedice.

Contribuția lui Eminescu la o lucrare de factură enciclopedică, deși desfășurată sub semnul anonimatului, a fost urmată de publicarea unei creații poetice eminesciene în revista *„Die Gegenwart”*(28 iulie 1878). Este vorba de poezia *”Melancolie*”, în traducerea realizată de Regina Elisabeta, traducătoarea semnând cu pseudonimul E. *Wedi* (Elisabeth de Wied).

№ 29. Berlin, den 20. Juli 1878. Band XIV.

Die Gegenwart.

Wochenschrift für Literatur, Kunst und öffentliches Leben.

Herausgeber: Paul Lindau in Berlin.

Jeden Sonnabend erscheint eine Nummer. Verleger: Georg Stilke in Berlin. Preis pro Quartal 4 Mark 50 Pf.

Inhalt: Politischer Rückblick. Von August Schneegans. — Ueber den Congreß. Von P. L. — Literatur und Kunst: Proben neuester rumänischer Lyrik. Nach den Originalen in's Deutsche übertragen von E. Wedi. — Juedisa von Goethe. Mitgetheilt von Gotthilf Weisstein. — Shakespeare in neuer Bühnenbearbeitung. Von W. Herzberg. — Voltaire und Walther, der erste deutsche Verleger der „Oeuvres de Voltaire". Von Mathias Wernatz. — Notizen. — Offene Briefe und Antworten. — Bibliographie. — Inserate.

Literatur und Kunst.

Proben neuester rumänischer Lyrik.*)

Nach den Originalen in's Deutsche übertragen von E. Wedi.

Melancholie.

Mir war's, als ob sich Wolken zu einem Thor geweitet,
Durch das die bleiche Todte, der Nächte Kön'gin schreitet.
O schlaf', o schlaf' in Frieden, wo tausend Fackeln flimmern,
Im blauen Grab, da silbern die Leichentücher schimmern,
Im hehren Mausoleum, vom Himmelsdom gemacht,
Anbetungswürd'ge, sanfte Beherrscherin der Nacht!
In ungemess'nen Weiten steht Welt, von Reif umschlossen,
Der Dorf und Felder leuchtend mit Schleiern übergossen.
Die Lüfte funkeln, glitzern, und wie in Kalk getaucht,
Sind fern im Feld Raine vom Lichte angehaucht.
Mit krummen Kreuzen wachet der Kirchhof nur zuletzt;
Dort hat sich eine Eule auf eines still gesetzt.
Es kracht der Thurm, die Toca berührt die Säule, leise,
Durchsichtig zieht der Nachtgeist dahin auf luft'ger Reise.
Wenn seine Flügelspitzen der Glocke Erz berühren,
Kannst du darin ein Jammern, ein wimmernd Klagen spüren.

In Trümmern, stumm, verödet die alte Kirche traurig,
Wie pfeift's durch hohle Fenster, durch die geborst'ne Pforte, —
Es spukt im Gotteshause, als wär's, du hörtest Worte.
Von Bildern auf den Säulen, der Thür, dem Heil'genschreine,
Blieb kaum ein düst'rer Schatten, ein Umriß noch alleine.
Als Priester spinnt die Grille Gedanken grundlos fein,
Als Cantor pocht der Holzwurm in morsche Wand sich ein.

* * *

Der Glaube malt die Bilder an Gotteshauses Wände,
Und goß in meine Seele der Irrmärchen Spende.
Doch von des Schicksals Schreiten und von des Lebens Wogen
Ist Alles bis auf Schatten und Umrisse verflogen.
Im müden Hirne such' ich vergebens meine Welt,
In welchem heiser, herbstlich die Grille Umgang hält;
Und wenn auf's kranke Herze die Hand ich drücken will,
Dann pocht es wie der Holzwurm im Sarge, leis' und still.
Und denk' ich an mein Leben, scheint mir's von fremdem Munde
Erdachte und dann wiedererzählte, fremde Kunde.
Als wenn es nicht mein Leben, nicht ich gewesen wär' —
Wer ist's nur, der mir's leise, auswendig saget her?
So daß mein Ohr muß lauschen, doch wie bei fremdem Leid
Ich lächeln kann, mir scheinet, ich starb vor langer Zeit.

Eminesco

Sursa: www.carmen-sylva.de

Documentul literar, datat 2o iulie 1878, (reprodus în facsimilul de mai sus), are o dublă însemnătate: este prima fotografie a lui Eminescu, publicată într-o revistă străină și, în general, prima oară când se reproduce chipul lui Eminescu într-o publicație[9]. Ea lămurește o nedumerire: când și pentru ce ocazie a fost făcută fotografia.

Cât privește datarea fotografiei, vom corobora data apariției acestei poezii cu scrisoarea din 26 februarie 1878, în care Maiorescu îl informează pe

[9] Aceeași fotografie, trunchiată, va fi folosită pentru ilusrarea *Ediției Princeps* (1883)

Negruzzi: *"Cu Eminescu am să mă duc eu mâne la fotograf, mai înainte însă la bărbier să se radă. La bohème roumaine...".* Așadar, avem aici răspunsul care elucidează atât datarea fotografiei, 27 februarie 1878, cât și circumstanțele care au determinat realizarea acesteia.

În ceea ce privește scopul motivul realizării fotografiei, însemnarea de mai jos, a lui I. Scurtu, a creat această confuzie[10]:

”Portretul cel mai vrednic de nemuritorul nume al luĭ Eminescu rămîne fotografia din tabloul «Junimei». Ea datează din epoca maturităţiĭ poetului cînd personalitatea sa extraordinară ajunsese a se manifesta în toată strălucirea şi toată vigoarea eĭ: şi’n literatură, şi’n viaţa publică. Ea ne arată imaginea poetului din vremea în care el a fost, pe cît soarta şi mediul l’aŭ iertat să fie, maĭ mult ca orĭ’cînd al săŭ propriŭ, orĭ maĭ bine zis – al geniului săŭ. De aceea este şi portretul cel mai indicat a decora casele cărturarilor noştri, museele noastre, toate aşesămintele noastre culturale; a înfăţişa străinilor pe cel mai de seamă poet şi cugetător al Romînilor; a inspira pe artiştiĭ viitorului carĭ vor prinde în culorĭ şi carĭ vor săpa ’n marmură, orĭ vor turna în bronz pentru veciĭ vecilor, chipul cel mai adevărat al scriitoruluĭ nostru celuĭ mai desăvîrşit! […] Aceasta-ĭ cea mai bună şi cea mai credincioasă icoană a luĭ Eminescu”.

Faptul că acest portret figurează și în Tabloul din 1883 al *Junimii*, aflat la CASA POGOR, din Iași[11], nu este de natură a ne face să concluzionăm, cum greșit s-a afirmat, că, în 1878, poetul era condus mai cu voie, mai fără voie, la fotograful Duschek, în perspectiva unui tablou colectiv al *Junimii*, ce urma să fie realizat peste 5 ani.

De altfel, fotografia aceasta este reprodusă atât în *Ediția Princeps*, din 1883, dar și în Revista ”*Familia”*, la moartea lui Eminescu (1889)[12].

Deci, intenția de a-l trimite pe Eminescu la fotograf în pragul primăverii anului 1878, nu trebuie pusă în legătură cu tabloul *Junimii,* ci, mai degrabă, cu articolul ce urma să apară în curând în Germania.

---

[10] Ion Scurtu, „*Portretele lui Eminescu din Calendarul Minervei*”, V, Ed. Institutului de Arte Grafice şi Editură Minerva, 1904, pp. 91-92.
[11] Cf. Dulciu, *Tabloul membrilor Societății Junimea, Casa Pogor*, http://dulciu.blogspot.ro/2010/11/tabloul-membrilor-societatii-junimea.html
[12] Sculptorul Mihai Onofrei va utiliza această fotografie pentru a realiza bustul lui Eminescu din curtea Institutului de Fizică Atomică de la Măgurele

În al doilea rând, poziționarea fotografiei lui Eminescu în ansamblul paginii prime a revistei, în colțul dreapta, superior, în timp ce fotografia Reginei Carmen Sylva se află în colțul stânga inferior, demonstrează că redacția nu a făcut din publicarea acestei traduceri un gest de curtoazie, mai mult cu caracter protocolar, la adresa unui membru al Casei Regale de Hohenzzollern, ci a apreciat valoarea autorului, notorietatea acestuia.

Analizând fotografia aceasta, care figurează drept ”*cover-page*” pentru numărul din iulie 1878 al revistei germane, dar mai ales, eleganța vestimentară a lui Eminescu, putem să emitem ipoteza plauzibilă că poza a fost realizată în mod special pentru a fi trimisă în străinătate, cu scopul ilustrării acestui număr de revistă.

Având în vedere variantele ulterioare ale fotografiei realizate în anul 1878, și anume modificările efectuate prin decuparea unor părți din imagine, considerăm că această fotografie redă varianta originală, trebuind să fie considerată una dintre cele 4 fotografii oficiale ale Luceafărului.

M.Eminescu este în rândul 3 de sus, al doilea de la dreapta spre stânga.

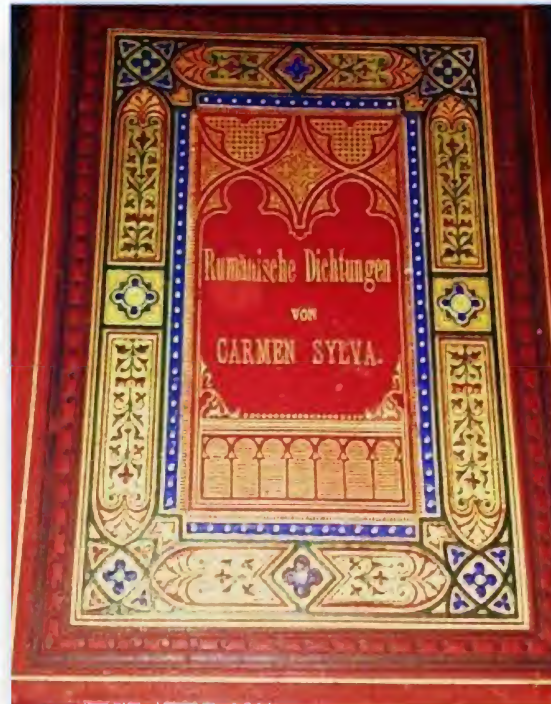
Sursa: http://dulciu.blogspot.ro/2010/11/tabloul-membrilor-societatii-junimea.html

Câteva considerații privind debutul editorial propriu-zis al lui Eminescu ?

Eminescu s-a lansat ca poet și jurnalist în paginile unor reviste culturale editate în străinătate. Tot în afara granițelor României este consemnată prima tipărire a operei poetice eminesciene, într-un volum colectiv de poezie.

Astfel, debutul editorial în limba germană se datorează scriitoarei și traducătoarei Mite Kremnitz, cât și Reginei Elisabeta (Carmen Sylva). Volumul ”*Rumanische Dichtung*”, Leipzig, : W. Friedrich, Verlag des ”*Magazin für die Literatur des In-und Auslandes*”, Krőner,1881, VIII+214 p. conține 21 de creații eminesciene, lucrarea reunind însă și creațiile lui V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Candiano Popescu, C. Conachi, I. Negruzzi și T. Șerbănescu.

În această antologie lirică Eminescu este prezent cu poeziile*: Scrisoarea III, Crăiasa din poveşti, Scrisoarea IV, Strigoii, Lacul, Freamăt de codru, Singurătate, Melancolie, Revedere, Dorinţa, Ce te legeni codrule* şi altele.

RUMÄNISCHE DICHTUNGEN

DEUTSCH

VON

CARMEN SYLVA.

HERAUSGEGEBEN UND MIT WEITEREN BEITRAGEN VERSEHEN

VON

MITE KREMNITZ.

LEIPZIG.
WILHELM FRIEDRICH.
VERLAG
DES „MAGAZIN FÜR DIE LITERATUR
DES IN- UND AUSLANDES".
1881.

Sinuoasa relație Eminescu –Carmen Sylva

Raporturile lui Eminescu cu elitele vremii pun în evidență o recunoaștere a vlorii geniului eminescian. Studii de dată mai veche sau mai recentă au analizat relațiile dintre Eminescu și Casa Regală, modul în care Carmen Sylva și Mite Cremnitz îl percep pe poetul rebel, încât nu mai insistăm asupra acestui subiect. Totuși, pare bizară decizia lui Eminescu, cel puțin într-o primă perioadă, de a avea de a face cu o Poetă ce nu cunoștea îndeajuns de bine limba română, care însă se bucura de lingușelile frecvente ale adulatorilor, dar și de afecțiunea sinceră a admiratorilor.

Desigur, Eminescu nu era singurul închinător în fața acestei regine: G. Enescu a compus câteva lieduri inspirate din poeme scrise de Carmen Sylva, pictorul G. D. Mirea a pictat pânze inspirate din creațiile reginei, compozitori renumiți ai epocii au dedicat opere muzicale Casei Regale; Carl Ziehrer[13] și Iosif Ivanovici, sunt doar câteva exemple.

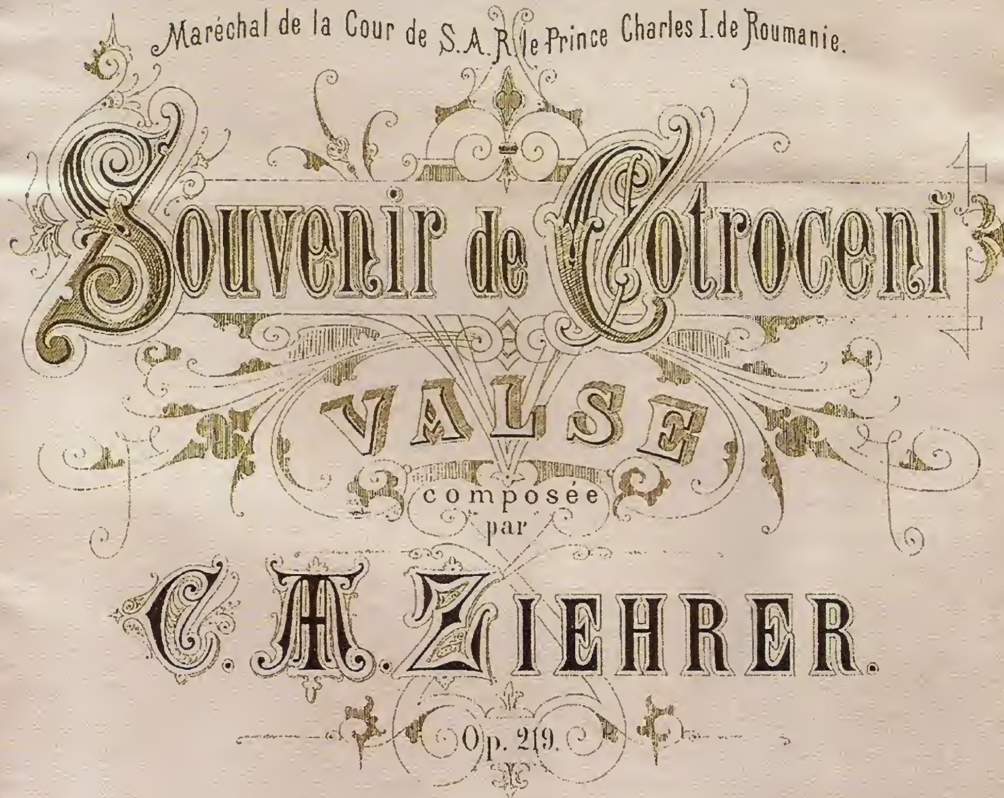

[13] Carl Ziehrer, rivalul lui Strauss, în epocă, a dedicat în 1872 un marş Prințului Carol ,pentru ca, în 1878, să devină, pentru câteva luni, capelmaistrul Balului Curții Regale de la Bucureşti. A cântat adese în compania reginei Carmen Sylva, compunând ”*Glűckliche Tage*” – ”*Zile liniștite*”(”*Souvenir de Cotroceni*“),„*Dedicat cu cel mai profund respect Domnului Colonel Th. Vacaresco, Mareşal al Curţii S.A.R. prinţul Carol I al României*“, precum și ”*Rumànische Polka*”

Sursa: Arhiva bibliofilului I.C. Rogojanu

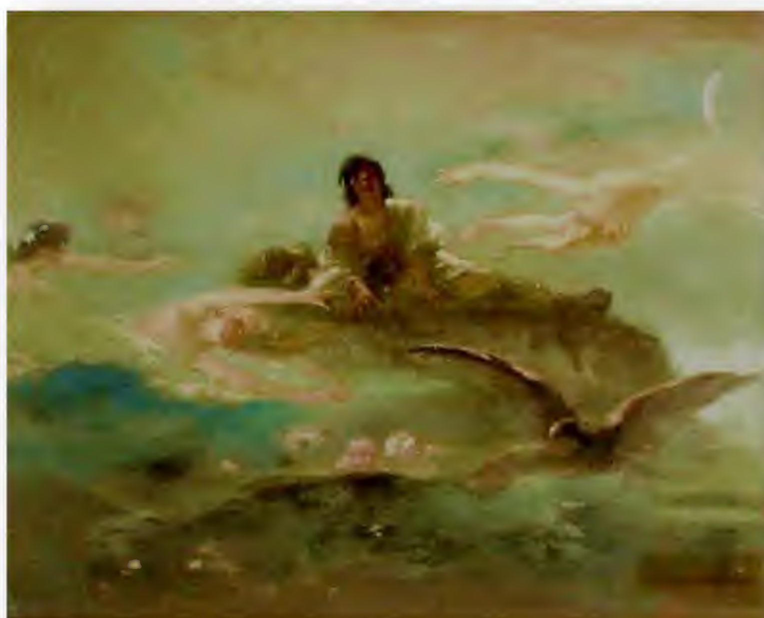
Regele Carol I

Sursa: Arhiva bibliofilului I.C. Rogojanu

În acest peisaj de voci, peneluri și condee, care se întrec în creații de factură encomiastică, Eminescu începe traducerea în românește a libretului unei opere muzicale , având la bază o baladă, în versuri, în trei părți, compusă de Regina Elisabeta, purtând numele ”*Vârful cu Dor*” [14].

Legenda ”*Vârful cu Dor*” îl va inspira și pe G.D. Mirea, artist în mare vogă al epocii, care va da la iveală o picture alegorică, în stil academicizant, cunoscută în două variante: una prezentă în patrimoniul Muzeului Național de Artă din București, care este o pictură în ulei, de mari dimensiuni și fresca aflată pe fundalul cupolei din sala centrală a Palatului Cantacuzino, de pe Calea Victoriei.

G. D. Mirea – ”Vârful cu Dor”

[14] Titlul original este: *”Vârful cu dor — baladă românească pentru soliști, cor și orchestră, textul de F. de Laroc, traducere de M. E-scu”*

La rândul său, colectivul Teatrului Național din București va pune în scenă această mica bijuterie lirică, cu interpreți italieni[15], în luna ianuarie 1879.

Ea s-a jucat și în străinătate, mai întâi pe o scenă din Transilvania, la Sibiu, în sala ”*Reuniunii germane de cântări*”, în ziua de 18/30 noiembrie 1879, precum și la *Covent Garden* din Londra, un an mai târziu, cu interpreți englezi, dar îmbrăcați cu frumoase costume populare românești, trimise în capitala britanică de către regină.

Iată, așadar, cum textul/traducere al lui Eminescu cunoaște mai întâi celebritate pe o secenă de teatru, la București, Sinaia[16], Sibiu sau Londra, și abia în anul 1905 va fi tipărit de Ilarie Chendi, în ediția de *”Poezii Postume*”, realizată de Ilarie Chendi.

Era Eminescu la fel de celebru în Vechiul Regat pe cât începea să fie în străinătate ?

Notorietatea lui Eminescu începe să sporească pe zi ce trece, fapt recunoscut chiar și de adversarii săi politici: Gr. Ventura publica în *L'independence roumaine* din 1/13 febr. 1881 articolul *Question du jour,* ce va fi reluat și de *Literatorul*, afirmând că Mihai Eminescu era ”*aproape celebru*”.

În acest context, al unei personalității deja cunoscute elitelor culturale și politice, din țară și din străinătate, ne întrebăm dacă și publicul larg îl cunoaștea pe adevăratul Eminescu, știind că operele sale lipseau din librării iar revistele literare ale epocii difuzau mai ales știri despre starea de sănătate a poetului ?

Căutând un posibil răspuns întrebării de mai sus, am consultat conținutul anuarelor bucureștene, din vremea lui Eminescu, acolo unde sunt consemnați cei

---

15 Varianta în limba română a libretului, scrisă de Eminescu, va fi folosită ca text de referință de Luis F. Paganini,

(”L'Apice del Dolor”), .traducător la Consulatul Italiei în țara noastră și administrator al Universității din București, astfel încât acest text va fi considerat prima transpunere a liricii emiunesciene în limba italiană.

16 Palatul Peleș din Sinaia are o mică sală de concerte, unde s-a reprezentat creația muzicală ”Vârful cu Dor”.

mai importanți oameni ai cetății: politicieni, oameni de stat dar mai cu seamă ziariștii, scriitorii, artiștii, oamenii de cultură, medicii, farmaciștii, comercianții, într-un cuvânt, elitele societății acelor timpuri, intrate în conștiința colectivă.

Eminescu lipsește ! Ca urmare, revin cu această întrebare redundantă, transformată într-un *leit-motiv* al acestui studiu: cine – în afară de ziariști, politicieni și diplomați[17] - aveau idee de existența sa, de valoarea și importanța operelor sale ?

De aceea, pentru a cuantifica mai nuanțat indicele de notorietate al personalității lui Eminescu în peisajul cultural al deceniului al noulea al secolului XIX, până la moartea acestuia, am luat în considerare mijloacele de difuzare a operei, tirajul și aria de răspândire a tipăriturilor sale, ca instrumente de consolidare a statutului său de creator de literatură, precum și numărul de vectori de imagine de care a beneficiat acesta.

De la debutul său precoce, din 1866, redacția Revistei *”Familia*” intuia în semnătura corespondentului său un viitor poet de talent. Aceeași părere laudativă o va mărturisi și *”Convorbiri Literare*”, după primele poezii publicate aici, Titu Maiorescu punând talentului uriaș al lui Eminescu un diagnostic literar exact. Nu același punct de vedere îl nutrea însă Gr. Gellianu (alias Anghel Demetriescu[18], sau Gr. Grădișteanu [19]), însă *”Revista Contimporană*”, în care jubilau detractorii ”*Convorbirilor Literare*” [20] nu conta atât de mult în epocă, încât să facă din Eminescu un nume controversat, aflat în atenția publicului.

Venirea la București prefigurează însă o altă imagine a geniului eminescian: aceea de ziarist angajat în frontul dezbaterilor și confruntărilor

[17] Despre relațiile lui Eminescu în lumea diplomatică - a se vedea studiul nostru: *Eminescu și Diplomația*, Editura Universitară, București, 2008.
[18] Apud N. Iorga, *Istoria literaturii contemporane, I, Crearea formei*, Bucureşti, 1934, pag. 112.
[19] Identificare propusă de I. Hanganu în ”*O veche polemică și un nou pseudonim*”, Convorbiri Literare, nr. 7/1981
[20] *”Poesiele d-lui Eminescu*”, de Gr. Gellianu, în *Revista Contimporană*, nr. 1 martie 1875

politice. Deci, cele două ipostaze (Poet şi Ziarist) vor constitui în mod constant cartea de vizită a lui Eminescu.[21]

Abia ulterior, posteritatea va descoperi în manuscrisele sale diversitatea impresionantă a preocupărilor intelectuale şi a domeniilor în care Eminescu a avut contribuții fabuloase.

Un al doilea criteriu de stabilire a notorietății sale este tirajul tipăriturilor purtând numele său ca autor. Cele 3 ediții Maiorescu, apărute în timpul vieții lui Eminescu, nu depășeau 3000 de exemplare, la care vom adăuga și tirajul insignifiant al ziarului ”*Timpul*” (1876-1883), precum și al celor două reviste care au abordat cu predilecție opera lui Eminescu: ”*Convorbiri Literare”*(în special ciclul compact de poezii tipărit în 1884), respectiv *”Familia”.*

În contextul polemicii avute de Eminescu cu presa de partid adversă, nu se poate adăuga și tirajul acestor publicații, ca vector de imagine, fiindcă cititorii acestor ziare nu primeau informația corectă privind numele ziaristului combătut de respectivele oficioase de partid. Formula stereotipă fososită în majoritatea situațiilor era aceea de a ascunde identitatea lui Eminescu în spatele unor expresii, cum ar fi: *”Ziarul Timpul ne atacă....”* sau *” Redactorul șef al Timpului afirmă că....!*

[21] Dim. R. Rosetti, *Dicționarul Contimporanilor*, Ediția I-a, Editura Lito-Tipografiei ”Populară”, București, 1897, p.70 îl catalogheazǎ pe Eminescu în mod sintetic: ”*poet, publicist*”.

Romanța – mijloc atipic de creștere a celebrității lui Eminescu

Din aceste date statistice, relativ controlabile, ne lipsește un segment important, necercetat încă îndeajuns, respectiv modalitatea prin care *partiturile muzicale*, conținând texte poetice eminesciene, au contribuit la sporirea faimei poetului în rândul publicului.

Aceste partituri, denumite *romanțe* sau *serenade*, aveau un preț scăzut, fiind comercializate de edituri specializate în răspândirea operelor muzicale (cum ar fi aceea a lui Const. Gebauer). Însă, partiturile muzicale se găseau de vânzare în librării[22], anticariate, în tipografii[23] , în papetării dar și în magazinele care vindeau instrumente muzicale[24].

Poeziile lui Eminescu se recomandau de la sine, prin muzicalitatea lor, invitând parcă pe compozitori să le transpună în linii melodice. Iar aceştia nu vor pregeta să o facă.

G. Călinescu identifica fenomenul diseminării operei Luceafărului prin intermediul creațiilor muzicale cu succes la public dar și cauza apariției acestui curent la modă: Eminescu este un ”*poet popular prin romanțele sale de dragoste, intrate pe coarda viorilor în conștiința celor mai umile fete*

[22] Iată lista librarilor și adresele acestora din Bucureșt, existente în vremea lui Eminescui: Leon Alcalay, *Libraria Universală*, Calea Victoriei nr. 37, *Moscu Alcalay*, Calea Mosilor nr.112, *P. Christodulo*, str. Doamnei nr. 6, *S. Farchy* , *«La cartea de aur»,* Calea Victoriei nr.71, *Marcus Finkelstein*, Calea Mosilor nr. 92, *E. Graeve et Comp*., Calea Victoriei nr. 70, *I. Grunberg*, Calea Mosilor nr. 76, *Ignatz Haimann*, Calea Victoriei nr. 102, *Ig. Hertz*, Str. Smardan nr.18, *C. Ionnitiu*, Str. Lipscani nr.27, *Th. Ionnitiu*, Str. Selari nr. 18-20, *Albert Leautey*, Calea Victoriel nr. 36, *B. Margarethe*, Str. Clementei nr. 25, *Sofie Nathan*, Calea Victoriei nr. 122, *I. S. Pinath*, Calea Vacaresti, nr. 33, *Max N. Popper*, Calea VacarestI nr. 37, *I. Ranisteanu*, *Libraria Centrală*, Calea Victorie nr.47, *C. Sfetea*, «*Librăria Scoalelor*», Str. Lipscani, Nr.96, *Socec & Comp*, Calea Victoriei nr.21, *H. Steinberg, antiquar*, Calea Rahovei nr.7, *L. Steinberg*., Str. Carol I nr.7, *Rachela Vortman*, Calea Mosilor nr. 76, *R. Vatzina*, Calea Plevnei nr.10

[23] În timpul lui Eminescu existau următoarele litografii: *M. Baer*, Str.Numa-Pompiliu nr. 5, *P.M. Dorothea & Cucu,* Bulevardul Elisabeta nr.8, *Frantz Huber*, Str. Poetului nr. 7, *H. Markworth*, Str. Umbrei nr. 5
Mutzner, Calea Victoriei nr. 77, *I. V. Socec*, Str.Berzei, nr7 , *Eduard Wiegand* (succ. lui Stefan Mihalescu), Str.Covaci nr.14 , *G. Woneberg*, Str. Regala nr. 5

[24] Magazinele de specialitate din Bucureşti, care vindeau *Instrumente musicale si note muzicale* (*Instruments de musique et notes*) în vremea lui Eminescu erau următoarele: *Constantin Gebauer*, Calea Victoriei nr.43 şi Str. Polonă, nr. 90 *(”pianuri*”), *N. Michonzinski*, Str. Lipscani nr. 81, *E. Graeve*, Calea Victorie nr. 66 , *Adolphe L.Patin,* Calea Victoriet nr. 24 și *Lazare Wisner*, str.Regală nr. 1

suburbane", că acesta " *a fost adoptat de sufletul mulțimii în ființa lui istorică, transfigurat și idealizat după chipul liricii sale."*

Adularea poetului de către publicul larg, în manieră entuziastă și neselectivă, la scurt timp după tipărirea primului volum de versuri eminesciene, din luna decembrie 1883, îmbracă straiele unui paradox și anume: suprapunerea până la identitate a percepției rudimentare a vulgului asupra ideei de dragoste și sentimentul de iubire, imanente unei anume părți a liricii eminesciane: *"dragostea eminesciană este însăşi erotica populară, compusă din ahturi şi suspine, din chemări sentimentale şi imprecaţiuni.* (apud G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Cap. *Eminescu și Dragostea*).

Factorul care a determinat ștergerea caracterului metafizic și abstract al iubirii eminesciene față de o ființă serafică sau malefică, generic numită f*emeie*, a fost *muzica romantică*, interpretată de coruri sau soliști, chiar în ultimii ani de viață ai poetului.

În lipsa sălilor de spectacol, a mijloacelor de redare a sunetului (gramofonul și patefonul au fost folosite în România abia la începutul secolului XX), piesele muzicale se puteau auzi nu numai în saloanele protipendadei dar și în diverese localuri publice.

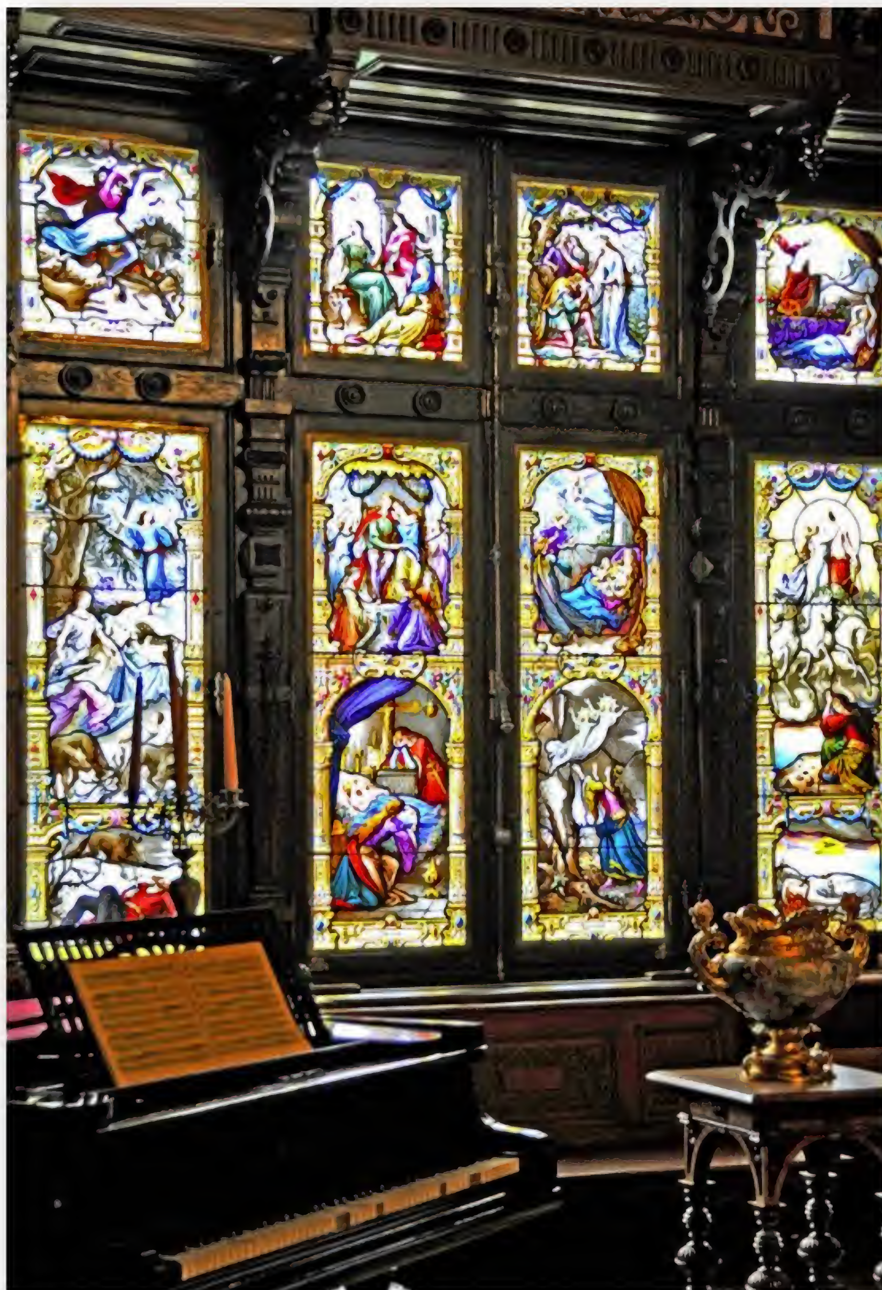
Elitele vremii erau îndrăgostite de muzică[25]. La reședința regală de la București, ori în sala de muzică a Castelului Peleș[26], exista un asemenea loc de delectare muzicală.

[25] A. D. Xenopl, istoric de mare autoritate, este autorul unui sonet şi al melodiei „*Unde eşti*?“, după cum aflăm din ziarul „*Evenimentul*“, 22 decembrie 1898.

[26] Mobilierul sălii de muzică din Castelul Peleș (unde aveau loc serate literar-muzicale) a fost donat de Maharajahul de Kapurtala.

Carmen Sylva

Sala de Muzică din Castelul Peleș

Sursa: http://casesicalatorii.ro/interiorul-castelului-peles/

Sala de muzică din Castelul Peleș

Sursa: http://casesicalatorii.ro/interiorul-castelului-peles/

Salonul de muzică din Palatul de la București, Foto: Fr. Mandy, București, 1898

Serată muzicală la Peleș, cu George Enescu și Grigoraș Dinicu
Foto: Fr. Mandy

În mediile elevate, frecventate de Eminescu, muzica era un mod de exprimare foarte adecvat spiritului epocii, cum ar fi saloanele literare de la Iași și București (T. Maiorescu, Theodor Burada, Constantin Ierbiceanu, Georghe Stephănescu), unde Eminescu a cunoscut pe aproape toți marii artiști români de la sfârșitul veacului al XIX-lea: Eduard Caudella, Al. Flechetnmacher, L. A. Wiest, C. Dumitrescu, Gr. Ventura ș.a.

Maiorescu era meloman, interpret la flaut și violoncel. Soția și fiica acestuia încântau asistența prin concertele de pian. Iacob Negruzzi cânta la flaut, iar P.P. Carp sau N. Burghele interpretau la pian diverse bucăți muzicale.

Eminescu era, la rândul său, pasionat de muzică[27] (în timp ce se afla la studii la Viena, Eminescu i-a cunoscut pe Johann și Eduard Strauss[28]; la Berlin

---

[27] Vezi G. Bogdan – Duică, *Multe și mărunte despre Eminescu: Eminescu în Bihor ? (Dragostea marelui poet pentru muzică),* Viața Românească, 1924, Anul XVI, nr.8, p. 153-154.

[28] G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Litera, Chișinău, 1998, p.139: *"Cu vechea pasiune a școlarului de la Cernăuți și a fostului sufleur, poetul făcea tot ce-i sta în putință spre a nu lipsi de la reprezentațiile Operei sau ale Burgtheater-ului, mai cu seamă când se juca o piesă clasică, cum ar fi, de pildă,*

a urmat cursurile seminarului de muzicologie, predat de J. G. Bellerman; la Iași a studiat teoria elementară a muzicii cu profesorul și compozitorul Wilhelm Humpel)

Având o voce frumoasă[29], lui Eminesci îi plăcea să interpreteze melodii populare[30], cum o făcea și în ultima parte a vieții, când, la birtul Șerbănescu, din Hanul Kiriazi, cu capul între mâini, cânta doine de jale din Ardeal, în ahturile celor de față, sau, în noaptea de Crăciun a anului 1888, când interpreta, în casele lui C. Bărcănescu, ”*un cântec jălalnic”*.[31]

Mai târziu, Teodor V. Ştefanelli, vorbind despre „*Eminescu cântăreţ”,* îşi aminteşte cum „*cântecul ... îl impresiona deosebit de mult; parcă-l văd, când l-a cântat întâiaşi dată în prezenţa mea: cu capul ridicat, cu ochii scânteietori, în atitudine dramatică şi cuprins de un adânc sentiment, el intonă cântecul... Odată l-am întrebat cine e autorul acestui cântec şi mi-a răspuns: Ia, un biet*

Regele Lear de Shakespeare. Comediile îl făceau să râdă până la lacrimi şi într-un chip cam zgomotos, ceea ce scandaliza pe pedantul său prieten Slavici, cu care mergea uneori la teatru. Afirmaţia acestuia din urmă că muzica nu atrăgea pe Eminescu şi că la Operă îl tenta mai mult baletul e contrazisă de alţi prieteni care vedeau pe poet ducându-se la opere clasice, Fidelio de Beethoven şi Faust, precum şi la Musikverein, când căpăta bilete gratuite . Dealtfel, cel care glorifică în versuri glasul divelor şi cântă însuşi cu multă plăcere din gură nu putea fi un spirit antimuzical, ci numai absorbit prea mult de problemele altor genuri mai cerebrale.”

29 Idem. p. 147 *”Deoarece în vreme ce medita, plimbându-se prin odaie, avea obiceiul să fredoneze încet un cântec, câte un prieten îl întreba ce cugetă când cântă: "Măi — îi răspundea el — să ştii, când sunt melodiile vesele, gândesc poezie, iară dacă sunt marşuri, gândesc istorie"*.(vezi şi *Omagiu lui Mihai Eminescu. Comitetul Comemorării*. Galaţi, Buc, 1909)

30 Idem, p. 149: *” la petreceri, bea puţin, dar se aprindea repede şi, când temperatura era ridicată, cânta. Repertoriul său se compunea mai ales din cântece naţionale, pe care le executa cu multă simţire. Unul era:*
Eu sunt Barbul Lăutarul,
Starostele şi cobzarul,
Ce-am cântat pe la domnii
Şi la mândre cununii.
Înduioaşarea pe care i-o pricinuia acest cântec o rezuma prin explicaţia: "Of... neamul nevoii". Mai zicea, stând într-o atitudine patetică şi exaltată, şi alte cântece de lume, precum:
Frunză verde de piper,
Câte stele sunt pe cer
Toate până-n ziuă pier.
Numai luna şi o stea
Ştie de patima mea... (cf. Teodor V. Stefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Buc, [Sfetea], 1914)
Ori:
Mai turnaţi-mi în pahare
— Dară nu-mi umpleţi paharul
Voi să beau, căci sunt setos.
Decât de la miez în jos. ” (cf. G. Bogdan-Duică, *Multe şi mărunte despre Eminescu*, Viaţa românească, 1924, v. LIX, p. 52—54, 153—156; v. LX, p. 383—393).

31 C. Bărcănescu, *O! yes, yes, yes!,* în Fântâna Blanduziei., nr. 10, din 3—10 dec. 1889.

tânăr transilvănean, care avea durere de inimă pentru nenorocitul său popor; am auzit că l-a compus, l-a cântat şi a murit după ce-l cântase."[32]

Aprecia cântecele de lume ale lui Anton Pann, îndrăgea muzica lăutărească, culegea folclor, asculta muzica bisericească şi de strană, prezentă la Mânăstirile Agaton, Văratec, Neamț sau Putna.

În ultima perioadă a prezenței sale la Iași, Eminescu frecventa sălile Teatrului Național, aflat sub conducerea lui Th. Aslan, savurând operetele [33] în care se producea d-ra Keller, sau spectacolele desfăşurate în grădina de vară din grădina "*Château-aux-Fleurs*".

Nu de puține ori asista la concerte și prezenta apoi cronici ale evenimentelor având ca protagoniști renumiți muzicieni (Eduard Wachmann, Ludovic Wiest, G. Stephănescu, Al. Flechtenmacher, C. Dumitrescu sau W. Humpel). Era prieten cu interpreți talentați, cum ar fi Toma Micheru[34]. De altfel, Eminescu a scris, ocazional, veritabile cronici muzicale la *Curierul de Iași*[35] și la *Timpul*.

Astfel, într-o scrisoare adresată Veronicăi Micle, Eminescu îi amintește iubitei sale: "*Pablo de Sarasate*[36]*, violonistul spaniol, e aci şi cîntă admirabil, aşa precum n-am mai auzit violonist şi tu ştii bine că pe Sivori* [37]*l-am auzit. Sivori era un mare technic, acesta nu are numai technică, ci şi inimă.*" (16 feb. 1882).

[32] Autorul cântecului era tânărul bihorean, Dumitru Sfura, autorul unor poezii publicate în „*Zorile Bihorului*" şi în „*Gazeta Transilvaniei*", stins din viață la numai 23 de ani. G.B-Duicăconsideră că melodia atât de sfâșietoare cântată de D. Sfura, puta fi învățată de la colegii bihoreni ai lui Eminescu (M. Pompiliu, I. Scipione-Bădescu), cu care era prieten, din Bucureşti, dinainte de a pleca la Viena, unde-l cânta mai departe, și unde l-a învățat și Ştefanelli." Vezi Ionel Novac, *Eminescu și Beiușul,* Luceafărul, 16.02.2014

[33] G. Călinescu crede că Eminescu plănuia, pe vremea cât era student la Viena, scrierea unui libret de operetă, având ca titlu *" Arpad – regele ungurilor*".

[34] Toma Micheru studiase muzica la Viena, fiind prieten cu Eminescu, încă din acea perioadă. Cf: I. E. Torouțiu, *Studii şi documente literare*. Buc, "Bucovina", II, (1932). În august 1872, Eminescu trimite lui T. Maiorescu o scrisoare de recomandare în favoarea lui Toma Micheru. Idem, *Studii şi documente literare* V, (1934), Junimea.

[35] Printre cronicele muzicale scrise la *" Curierul de Iași*" amintim cele legate de vodevilurile pe texte de V. Alecsandri sau operete cum este *Lafille* de madame Angot.

[36] 1844 -1908

[37] Este vorba de Camillio Sivori, singurul elev al lui Paganini.

Însăși Veronica Micle avea o voce admirabilă, de mezzo-soprană. Fiica acesteia, Valeria, cunoscută pe scenele lumii sub numele Valerie-Nilda, absolventă de Conservator, este un alt nume de muzician, cunoscut lui Eminescu.

Debutând la finele anului 1886 într-un rol titular în *Fra-Diavolo*,Valeria va studia la Scoala de Belcanto din Paris, sub îndrumarea Rosinei Laborde și a Carolinei Pierrot.

Savantul Gh. Marinescu îi destăinuia lui George Enescu, la câtva timp după stingerea Luceafărului, că a avut să descopere cu surpriză, în timpul autopsiei creierului lui Eminescu, că *"acesta a avut auz muzical absolut".*[38]

Romanța, "simfonia" preferată a românului

În timpul vieții, opera poetică a lui M. Eminescu a fost o sursă de inspirație pentru creatorii de cântece cu tentă idilică (*romanțe* sau *serenade).* Ca o ironie a sorții, un ultim epitaf sonor la căpătâiul lui Eminescu a fost elegia "*Mai am un singur dor*", de George Mugur, interpretată de Corul Bisericii Crețulescu, avându-l ca prim solist pe tenorul C. Bărcănescu. [39]

Se afirmă că Iancu Filip, născut în Botoșani, este primul compozitor care a folosit texte eminesciene pentru unele din creațiile sale muzicale *(De ce nu-mi vii* și *Pe lângă plopii fără soț,* poezii scrise de Eminescu în anul 1887, pe când se afla la Botoșani)[40]. Informația este inexactă, așa cum a demonstrat Letiția Constantin[41].

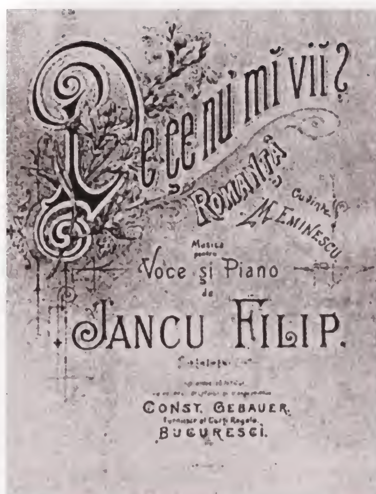
[38] Cf. Viorel Cosma, *Despre pasiunea lui eminescu pentru muzică*, interviu la postul de radio România Cultural, 12.02.2014

[39] Cf. G. D. Scraba, *Amintirea lui Eminescu*, f.a.

[40] "*Singurele compoziții cunoscute din timpul vieții poetului sunt două romanțe semnate de Iancu Filip(De ce nu-mi vii? și Pe lângă plopii fără soț...), ambele scrise în 1887, când Eminescu se afla în vizită la sora sa în Botoșani.*" Cf: http://ro.wikipedia.org/wiki/List%C4%83_de_compozi%C8%9Bii_pe_versurile_lui_Mihai_Eminescu

[41] Letiția Constantin, *Eminescu muzical: partituri aflate în Colecţiile Speciale ale BNR*, în Conferinţele Bibliotecii ASTRA, nr. 144/2011.

De altfel, în anul 1887, la Editura/Tipografia ”*G. Luis*” este imprimată romanța ” *Ultima dorință/Mai am un singur dor*”, ceea ce demonstrează, încă o dată, falsitatea informației de mai sus.

(Sursa: http://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Filip,_iancu_-_de_ce_nu'mi_vii.jpg)

În acea epocă de început a muzicii culte românești, romanța nu era considerată un gen desuet, frivol, astfel încât și versurile Reginei Elisabeta (Carmen Sylva) au fost folosite ca text de romanță, cum ar fi de exemplu partitura cu numele *Trei poezii de Carmen Sylva (Mamă...., Rugăminte, Bucuria..) traduse de A. Toma*, și transpuse în ritmuri muzicale de Eduard Caudella, unul dintre prietenii lui Eminescu.

Și-a vândut Eminescu drepturile de autor ?

Primul și cel mai important editor de partituri muzicale din țara noastră a fost Constantin Gebauer (1846-1920). Provenind dintr-o familie de origine austriacă, acesta deschide primul magazin de comercializare a instrumentelor

muzicale din țara noastră și tipărește un număr impresionant de partituri muzicale.
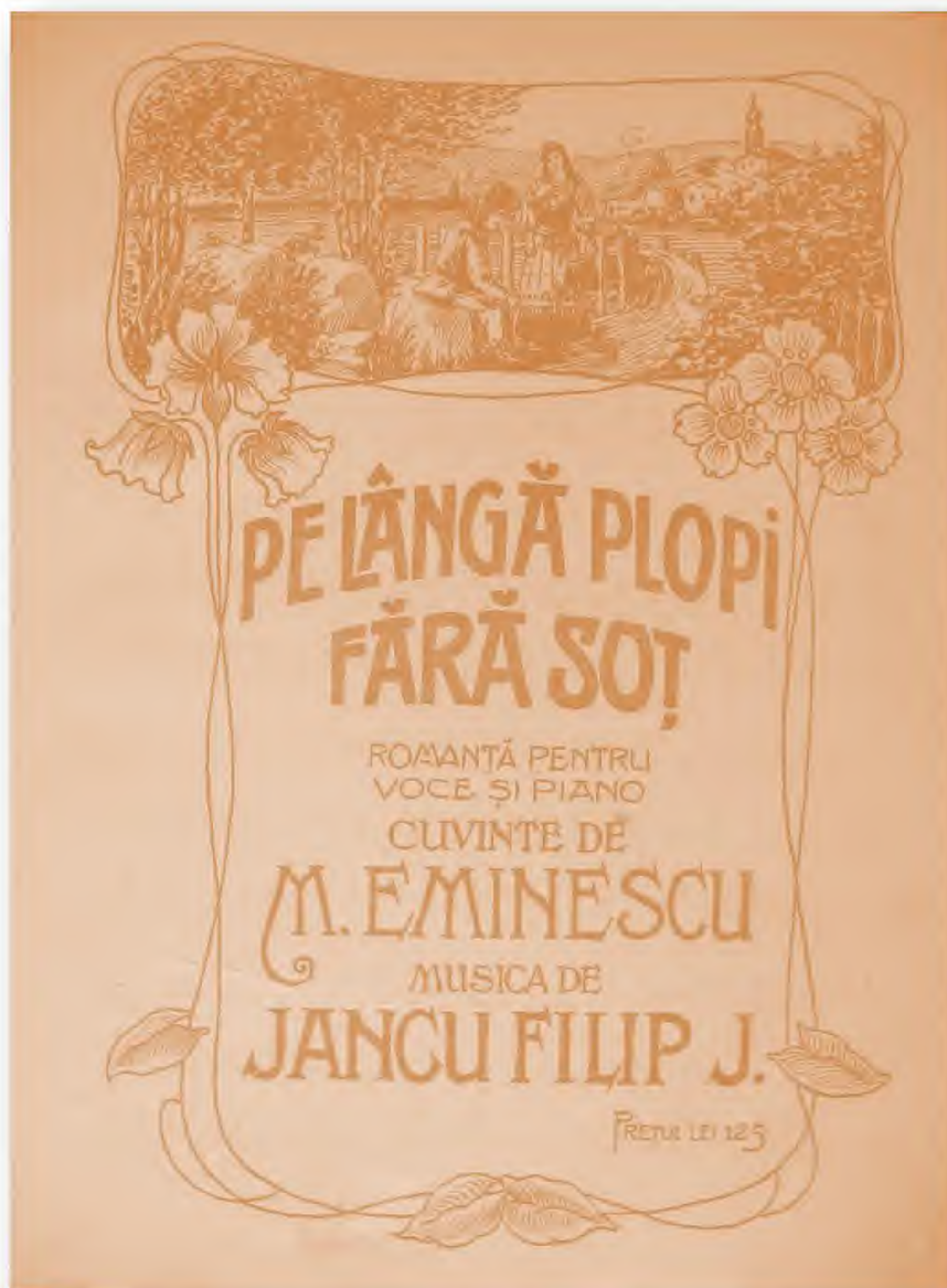
A fost un impresar renumit, fiind cel care organizează turneele în țara noastră a unor artiști de faimă: actorii Sarah Bernhardt și Ernesto Rossi, muzicieni precum Pablo Sarasate (la spectacolele căruia este prezent și Eminescu), Bronislaw Huberman, Adelina Patti, Luiza Tertazzini, Ernest van Dyck etc. În anul 1899 a predat violonistului N. J. Eliad întregul fond de tipărituri românești, acestea fiind preluate ulterior de editorii Jean Feder și Georg Degen.

Celebrul vals ”*Valurile Dunării*”, creația compozitorului Iosif Ivanovici, este dedicat Emmei Gebauer, soția lui Constantin Gebauer, fiind tipărit pentru prima dată, în anul 1880, de editura lui Const. Gebauer (această editură a funcționat între 1880 și 1899).

Toate partiturile tipărite de acesta poartă mențiunea: ”*Proprietate a editorului Const. Gebauer”* ceea ce înseamnă că susnumitul a cumpărat drepturile de autor ale autorilor muzicii și textului. Iată mai jos cum arată partitura romanței DORINȚA, pe versurile lui M. Eminescu, publicația purtând numărul de catalog: C 1035 G (Inițialele reprezintă numele lui Constantin Gebauer, iar 1035 indică numărul de lucrări tipărite de acest editor).

Așadar, ne putem pune întrebarea: și-a vândut Eminescu sau urmașii săi drepturile de autor ?

Dedicată
Doamneĭ Pompilia G. Alexandrescu.
Dorinţa.
Romanţă
Poesia de M. Eminescu.
Musica de N.
Proprietatea editorului.
CONST. GEBAUER.
Furnissor al Curţiĭ regale.
BUCURESCĬ.
C. 1085 G

Unele poezii eminesciene – mai întâi sub formă de partituri

În anul 1975, Viorel Cosma publica în revista *Muzica*[42] un studiu în care sublinia faptul că multe dintre poeziile lui Eminescu au fost făcute cunoscute publicului, altfel decât pe calea tiparului, fiind transpuse în melodii chiar înainte de a fi editate în reviste sau volume, textele fiind predate personal compozitorilor de însuși Eminescu.

O dovadă în acest sens este și un exponat aflat în colecțiile Muzeului Județean Suceava: o partitură a compozitorului Ciprian Porumbescu, donată colecțiilor acestei instituții culturale de către Ciprian Rațiu, nepot de soră al compozitorului.[43]

Partitura, pentru pian și voce, are ca text versurile poeziei ”*Înger de pază*” menționându-se data și locul unde a fost creată această piesă muzicală: 21/10 - 1880 Stupca. [44]

În această ordine de idei, reamintim libretul de operă, intitulat ”*Vârful cu Dor*”[45] , baladă românească în trei părți, textul fiind al Reginei Elisabeta iar muzica aparținând profesorului și compozitorului Zdislaw Lubicz[46].

Acesta a fost angajat în 1875 ca pianist al Curții Regale, înființând un cerc muzical sub conducerea lui. Textul libretului este semnat cu pseudonimul F. de Laroc. [47] Adaptarea în limba română este a lui **M. E(min)escu**. Versiunea în limba italiană aparține lui L. F. Paganini.

Avem, astfel, cea mai timpurie creație muzicală, pe versurile lui Mihai Eminescu, dar și o dovadă semnificativă privind modul în care a fost receptată creația Luceafărului, altfel decât prin editarea de carte de poezii.

---

[42] Viorel Cosma, *Eminescu și Muzica*, în Muzica, Bucureşti, 25, nr. 4, 1975; idem, *Eminescu în universul muzicii*, Bucureşti, Editura Libra, 2000

[43] Ciprian Rațiu este fiul lui Liviu Rațiu, şef de gară în Câmpina, și al Mariei Porumbescu, sora compozitorului(1860-1932).

[44] ”*Înger de pază*” a apărut în ”*Convorbiri Literare*”, la 15 iunie 1871, dar cele două strofe apar inițial în romanul ”*Geniu pustiu”,* datat 1868-1869.

[45] Octavian Lazăr Cosma, ”*Libretul Carmen Sylva*”, în MUZICA, 1999, nr. 3, Nr.4

[46] Octavian Lazăr Cosma, Zdislav Lubicz, ”*Vârful cu dor”* (I), în MUZICA, Bucureşti, nr.3, 1994; idem,”*Vârful cu dor”,* (II) în MUZICA, Bucureşti, nr. 4, 1994.

[47] F. de Laroc provine din anagramarea expresiei *Femme de Carol*

Un alt exemplu elocvent este poezia ”*La Arme !* ” (*Marseilleza* românească), scrisă de poet în anul 1878, dar publicată de Nerva Hodoş abia în anul 1902, în ediția *Eminescu, Poezii Postume,* apărută la București, la Editura Minerva.

Cu toate acestea, poezia a fost însă pusă pe note de Eduard Caudella, probabil în 1883, când se aniversau 35 de ani de la Revoluția de la 1848. Acest eveniment era organizat de *Societatea Carpații*, din care făcea parte și Mihai Eminescu. [48]

Un alt exemplu este acela oferit de creația unui compozitor originar din Botoșani, Carol Decker (1857 – 1908), capelmaistrul Muzicii militare a Regimentului 16 Dorobanți, autor a nu mai puțin de 400 de melodii, care tipărește prima ediție a romanței ”*De ce nu-mi vii ?”*în 1884*,* aşadar, înainte ca poezia să fie publicată în 1887 în ” *Convorbiri literare*” şi *”Familia*”.

Se poate accepta ideea că Luceafărul era de acord cu diseminarea operelor sale prin intermediul muzicii. Un document memorialistic, de la începutul veacului XX, ne relatează că însuși Eminescu intra adeseori în magazinul de muzică al lui I. Kauffman – Galați[49] pentru a purta discuții în limba germană. Aici poetul voia să asculte chiar propriile texte, redate sub formă de romanțe, printre care și ”*Ce te legeni, codrule*”, pusă pe note de George Scheletti.

Întradevăr, în colecțiile speciale al *Bibliotecii Naționale a României* se află o partitură semnată de compozitorul G. Scheletti, conținând versurile poeziei ”*Ce te legeni codrule”,* tipărită în 1884 de editorul ieșean N. Cosma.

[48]M.N. Rusu, *Enigma Eminescu-Caudella*, 1991, apud Viorel Cosma, *Eminescu în universul muzicii*, p.123-124.

[49] *Omagiu lui Mihai Eminescu*. Comitetul Comemorării. Galaţi, Buc, 1909, p.196. Sub titlul ”*Eminescu și compozitorul Scheletti*”, este reprodusă întâmplarea povestită de I. Kauffman-Galați, proprietarul unui magazin de muzică și artă din Iași, care l-a cunoscut pe Eminescu. „ *Era pe vremea, când apăruse „Ce te legeni Codrule“ pus în muzică de nemuritorul George Scheletti. Mă aflam la magazinul nostru de arte şi muzică din Iaşi, unde marele poet venia zilnic. Melancolic din fire, Eminescu vine spre mine ca niciodată foarte voios şi mă roagă să-i cânt din vioară „Ce te legeni Codrule“. I l-am cântat de mai multe ori de-a rândul fără să-şi dea vre-o părere asupra muzicei. Intr'una din zile, numai ce-l aud: „ce bine m'a înţeles Scheletti, minunată poezie muzicala“ (eine prächtige musikalische Dichtkunst“).*

Până atunci, poezia ”*Ce te legeni codrule*” nu era cunoscută publicului, nefiind tipărită în paginile vreunei reviste, ea figurând printre cele 17 inedite, incluse în sumarul *Ediției Princeps*, editate de T. Maiorescu în 1884.

Câțiva mari compozitori bucovineni, I. Vorbchievici[50], E. Mandicevschi și Tudor Flondor au compus creații nemuritoare pe versurile lui Eminescu.

Pe vremea cât era student la Viena, Eminescu a avut mulți colegi bucovineni, printre care și pe Constantin Mandicevschi. Director al Bibliotecii Universității din Cernăuți, este rugat de ministrul Spiru Haret să compună un text în versuri, pentru a fi pus pe muzică, cu ocazia sărbătorii a 400 de ani de la trecerea la cele veșnice a domnitorului Ștefan Cel Mare (1904). Astfel s-a născut vibranta melodie patriotică: *” Cântă cucu-n Bucovina”*.

E. Mandicevschi a îmbrăcat în note muzicale poezia *”Rugăciune*” a lui Eminescu[51]. Această poezie este tipărită în volum abia după moartea lui Mihai Eminescu, în cuprinsul celei de a VI-a ediții Maiorescu (1892).

---

[50] I. Vorobchievici , a compus melodii pe texte eminesciene:*„Ce te legeni, codrule?”„De ce nu-mi vii?”, ”Revedere”.*

[51] *Crăiasă alegându-te*
Îngenunchem rugându-te,
Înalță-ne, ne mântuie
Din valul ce ne bântuie:
Fii scut de întărire
Și zid de mântuire,
Privirea-ți adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată,
Și pururea fecioară,
Marie!

Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor
Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată
Și pururea fecioară,
Marie !

,

E. Mandicevschi

(Sursa: http://ro.wikipedia.org/wiki/Eusebie_Mandicevschi)

Tudor Flondor (1862-1908) a fost unul dintre marii compozitori români, de la sfârşitul secolului XIX, contemporan cu Mihai Eminescu. Asemenea acestuia, este răpus de o necruțătoare maladie, în plină putere creatoare, la numai 46 de ani.

Tudor Cavaler de Flondor (1885)

Urmând studii muzicale de înalt nivel, la Viena (1884-1888), Tudor Flondor se bucură de prietenia unor mari muzicieni ai vremii: Johann şi Eduard Strauss, Carl Ziehrer (de care am vorbit mai sus).

A condus corul și orchestra Societății *„Armonia"* din Cernăuţi (1883-1884, 1899-1906), a dirijat corul Societății *„România jună"* din Viena (1885-1888).

În paralel, a fost ales vicepreşedinte al Societăţii „*Junimea*" din Cernăuţi (1883-1884) şi preşedinte al Societăţii „*Armonia*" din Cernăuţi (1906-1908).

Tudor Cavaler de Flondor alege câteva texte semnificative din creația lui Vasile Alexandri, cu ajutorul cărora compune muzica unor comedii cu cântece, vodeviluri, operete, dar se inspiră și din opera altor autori, creând feerii muzicale, opere comice etc.

Compune muzică pentru pian, mai ales valsuri, polci-mazurci dar și creații corale, pentru coruri bărbătești sau mixte.

Iubindu-l nespus de mult pe Eminescu, așa cum l-a îndrăgit și Eusebie Mandicevschi, Tudor Flondor pune pe note poezia ”*Somnoroase păsărele*”, capodoperă de sublimă sensibilitate a muzicii românești.

Această transpunere muzicală cunoaște două variante: pentru cor bărbătesc (compusă în anul 1884, este inclusă în ”*Colecțiune de coruri pentru voci bărbătești*”, Cernăuți, 1885; retipărită în M. Sâmbotin, ”*Cântece școlare*”, Râmnicu Sărat, 1931) și interpretare vocală (*Somnoroase păsărele / Serenadă,* pentru voce şi pian, Bucureşti, 1891. Tot în același an, partitura este tipărită și la Cernăuți.)

De altfel, serenada este genul predilect al autorului, precum și romanța, stiluri muzicale foarte apreciat în saloanele elitelor românești din acele timpuri.

Se spune că Împăratul Franz Josef, ascultând minunata creație pe versurile lui Eminescu, a rămas plăcut impresionat și a dorit să facă cunoștință cu Tudor Cavaler de Flondor, căruia îi oferă o înaltă distincție a Imperiului Habsburgic: ”*Ordinul Cavalerilor”*.[52]

[52] Cf. NINA C. IONESCU: *„Ecouri de demult”* (Ed. Agata, Botoșani, 2012)

Scurte concluzii

Eminescu trăind, textele sale sunt transpuse, așadar, pe portativ, circulând în acest fel, nu numai în medii culte, dar și acolo unde poeziile sale pătrundeau mai greu: în mediul rural sau peste hotare.

O dovadă a acestei răspândiri neobișnuite a textelor lui Eminescu, încă din timpul vieții, ne este pusă la îndemână de colecțiile periodicelor vremii.

Revista Familia, numărul XXII/1886, p.14, dezvăluie o informație inedită: Tudor Flondor este autorul unei alte creații muzicale eminesciene, necunoscute până în prezent. Redactorul revistei precizează că, în noaptea dintre ani (1885/1886), corul vocal român din Biserica Albă, înființat în anul 1874, a prezentat un spectacol. In repertoriu a figurat și piesa intitulată *”Serenadă*”, cor bărbătesc de Tudor de Flondor, pe versuri de Mihai Eminescu. Despre ce melodie este vorba ?

Intradevăr, Eminescu a scris o poezie, intitulată ”*Serenadă*”, o traducere din Victor Hugo, ale cărei versuri încep astfel*: ”Când tu dormi lină, pură./ Sub ochiul meu umbros,/ Suflarea ta murmură. Cuvant armonios/......”.*

Un alt prilej de prezentare a operei lui Eminescu, prin intermediul muzicii, de data aceasta, după moartea poetului, s-a ivit în anul 1909. Atunci, cu ocazia comemorării a 20 de ani de la moartea lui Eminescu, judecătorul Corneliu Botez, împreună cu un grup de inițiativă din Galați, a organizat prima mare manifestare dedicată poetului național.

S-a editat un album de amintiri și evocări, s-a inaugurat o statuie și a fost organizat un concert în Grădina ”*Școlii Române*”, unde Corul Ciprian Porumbescu a interpretat un număr de piese pe versurile lui Eminescu, după cum urmează:

1. G. Teodorescu: „*Rugăciune”* („*Rugămu-ne-ndură*rilor”, cor mixt); 2. A. Sequens: a). „*Codrule, codruţule*”; b). C. Dimitriu: „*La mijloc de codru des*” (cor bărbătesc); 3. G. Şorban: „*Ultima dorinţă*” şi „*Chemarea păd*urii”, cântate de Laurentie Tomoiagă, tenor solo; 4. Ionescu: „*Doina” („De la Nistru pân' la*

Tisa”), cor mixt, cu soprană solo doamna Natalia Procopovici); 5. Méhul: “*La arme!”* (cor mixt).[53]

În partea finală a volumului *Omagiu lui Mihail Eminescu,* București, Socec, 1909 (p.213-214), este redată lista cunoscută, până în acel an, a celor 35 de compozițiilor muzicale, pe versurile lui Mihai Eminescu[54].

---

[53] Același Ansamblu coral Ciprian Porumbescu va organiza, la 14 octombrie 1929, la împlinirea a 40 de ani de la moartea Poetului „**Festivalul Eminescu”,** cu următorul program: 1) „*Ce-a adus Eminescu nou în poezia românească*”, cuvânt festiv ţinut de domnu1 prof. Ştefan Pavelescu, preşedintele Reuniunii; 2) Ştefan Ionescu-Milano: „*O, mamă”, „Ca floarea albă de cireş” şi „Lacul*”, cântate de Ştefan Ionescu-Milano (tenor), acompaniat la pian de August Karnet;3) Scheletti: „*Ce te legeni, codrule?”, „O rămâi” şi „Somnoroase păsărele*”, tustrele cântate de doamna Octavia Lupu-Morariu (canto) şi domnul August Karnet (pian); 4) „*S-a dus amorul*”; şi E. M. Drossino: „*Când o să vii?”,* cu Margareta Burduhos (canto) şi August Karnet (pian); 5) Corul mixt, dirijat de August Karnet, cântă: „*De voi adormi curând*” şi „*Rugăciune*”; 6) Domnul Eugen Chirovici recită „*Scrisoarea I*”, de Eminescu, şi „*Odă lui Eminescu*”, de George Voevidca, iar Ştefan Pavelescu „*Floare albastră*”, de Mihai Eminescu.

[54] COMPOZITIUNI MUZICALE LA POEZII DE M. EMINESCU

1. „*La arme*”, cor cu acompaniament de orchestra, muzica de Ed. Caudella, bucata compusa pentru festivalul Eminescu din Galati de la 14 iunie 1909.
2. *„La arme*”, Studentilor universitari. Cor mixt, muzica de llie Sibianu, compusa pentru acelasi festival.
3. „*La arme*”, de Danilciu, sef de muzica.
4. „*La arme*”, de un compozitor francez (al carui nume ne scapa), cantata la inaugurarea bustului lui Eminescu din Dumbraveni, 1902.
5. „*Un chip tăiat de daltă*”, muzica de Dem. S. Vasculescu, dedicata principelui si principesei B. A. Stirbey, oferita pentru festivalul nostru.
6. „*Rugăciune*”, muzica de L. Tempea.
7. „*Ce te legeni codrule*”, muzica de G. Scheletti.
8. „*De ce nu-mi vii*”, muzica de C. Decker.
9. „*Pe langa plopii fara so*t”, de Iancu Filip.
10. „*Despartire”* de C. Decker.
11. „*Te duci*”, de Em. Drossino.
12. „*S-a dus amorul*”, de Tschaicovsky.
13. „*Si daca ramuri bat in geam*”, de Ercole Pifferi.
14. **„Serenada”, (sextet), (duet cu acomp. de cor mut). Cuvintele de V. Hugo (traducere de M. Eminescu). Muzica de Al. Filloreanu.**
15. *„Mandruta*” (hora), (pentru cor mixt cu acomp. de pian). Poezie populara de M. Eminescu). Muzica de Al. Filloreanu.
16. *„Doina Codrului*” (Codrule, codrutule), (pentru cor .mixt cu acomp. de pian). Cuvintele de Mihail Eminescu, Muzica de Al. Filloreanu).
17. *„Stelele-n cer”* (elegie) (pentru cor mixt cu acomp. de pian). Cuvintele de M. Eminescu. Muzica de Al. Filloreanu.
18. „*Codrule, Codrutule, (Revedere*)”. Cuvintele de Mihai Eminescu. Muzica de Al. Filloreanu.
19. „*Si daca ramuri bat in geam*”, de Arthur Bratsch.
20. „*Si daca ramuri bat in geam*”, de Se. Cocorascu.
21. „*Somnoroase pasarele*”, de Dinicu G. A.
22. „*De ce nu-mi vii*”, de Iancu Filip.
23. *„Somnoroase pasarele*”, de Iancu Cav. de Flondor.
24. „*La mijloc de codru des*”, de N. Ionescu.

La poziția 14 este amintită partitura ”*Serenadă*”, text V. Hugo, traducere M. Eminescu, creație a compozitorului Al. Filloreanu[55], autor prezent cu mai multe creații pe texte eminesciene.

Un alt prolific compozitor de la începutul veacului XX, care a folosit cu talent verusurile lui Mihai Eminescu, este I.G. Brătianu.

---

25. „*Vino-n codru la izvorul*” de Dem. Popescu.
26. „*Înger de paza*”, de G. Porumbescu.
27. „*Atat de frageda*”, de Roteanu.
28. „*Mai am un singur dor*”, de Oscar Spirescu.
29. „*Peste varfuri*”, de Oscar Spirescu.
30. „*Cand o sa vii*”, de Em. Drossino.
31. *„Atat de frageda*” de Em. Drossino.
32. „*Durere”,* de Em. Drossino (manuscris).
33. „*Cum ai putut*”, de Em. Drossino. (manuscris).
34. „*În fereastra*”, de Em. Drossino (manuscris).
35. „*Despre mare*”, de Em. Drossino (manuscris).

[55] Alis Filloreanu

Iată o listă cu melodiile compuse de acesta:

„De-acuma nu te-oi mai vedea”.

„O, rămâi!”

„La steaua”

„Te duci”

„Șoapte de amor” [La poezia De-aș avea]

„Dorința”

„O, mamă, dulce mamă!”

„Între păsări”

„Când amintirile”

„Lasă-ți lumea ta uitată”

„Pe aceeași ulicioară”

„Despărțire”

„Atât de fragedă”.

„Când tu dormi lină”.

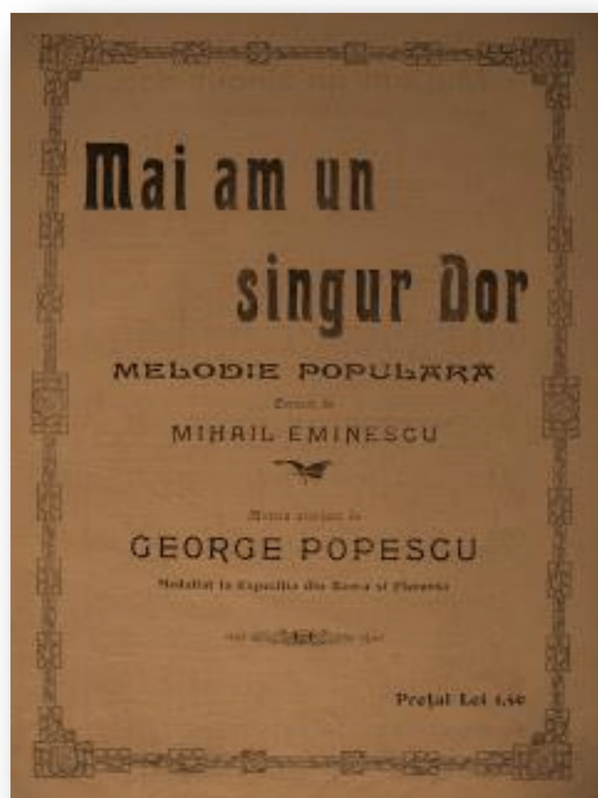

În anul 1914, în volumul ”*Eminescu comemorativ*” adaugă la lista menționată și următorii compozitori:

E. Caudella, *Se bate miezul noptei.*

E. Mezetti, *Cântec de sirenă.*

G. Stefanescu, *Și dacă ramuri bat în geam.*

Mai am un
singur Dor
MELODIE POPULARA
MIHAIL EMINESCU
GEORGE POPESCU
Prețul Lei 1,50

Sfârșit